

STRUCTUURVISIE ONDERGROND MOET KATALYSATOR ZIJN VOOR SLIMME REGIE ONDERGROND

Het wordt drukker in de grond. Steeds meer wordt de ondergrond benut voor bouw- of gebiedsontwikkelingsprojecten. Het gaat dan niet alleen om ondergrondse parkeergarages, maar ook om bijvoorbeeld de aanleg van ondergrondse systemen voor Warmte Koude Opslag (WKO). Dat deze projecten ook impact hebben op de al bestaande functies in de ondergrond, zoals de kabels en leidingen voor de energievoorziening, is vaak onderbelicht.

TEKST DURK GROENVELD

Gevolg hiervan is dat niet alleen energienetbeheerders, maar ook andere netbeheerders, in de praktijk nog veel te weinig door gemeenten worden betrokken in de planfase van een bouw- of gebiedsontwikkeling. Deze situatie, die leidt tot aanzienlijke kosten voor de maatschappij, vraagt volgens de energienetbeheerders dringend om meer bestuurlijke én politieke aandacht bij gemeenten. Deze problematiek zou vooral kunnen worden opgelost door een slimmere regie van gemeenten op de ondergrond. De Structuurvisie Ondergrond kan een belangrijke stap zetten in deze richting.

REGIEROL GEMEENTEN

De ervaring leert dat energienetbeheerders, en dat geldt ook voor andere netbeheerders, vaak in een te laat stadium worden betrokken bij bouw- en gebiedsontwikkelingsplannen. Het verleggen van kabels en leidingen - om een praktisch voorbeeld te noemen - is in de meeste gevallen dan niet meer te voorkomen. Vervolgens kunnen er in de uitvoeringsfase van een bouw- of gebiedsont-

Durk Groenveld is als jurist werkzaam bij Netbeheer Nederland, de brancheorganisatie voor zowel de landelijke als de regionale elektriciteit- en gasnetbeheerders. Binnen deze organisatie houdt hij zich bezig met energie-infrastructuur, marktregulering en duurzame energie. Tevens is hij als secretaris verbonden aan het landelijk Platform Netbeheerders. In dit platform zijn naast de energiesector ook de waterleiding-, telecom-, en kabelsector vertegenwoordigd.

wikkelingsproject problemen ontstaan, omdat als gevolg van beperkte ruimte in de ondergrond de betreffende kabels en leidingen moeten worden verlegd naar een voor netbeheerders lastig te bereiken plaats. Om deze praktijksituatie te voorkomen en maatschappelijke kosten zoveel mogelijk te verminderen, is het noodzakelijk dat gemeenten een sterke regierol vervullen. Gemeenten zijn immers zowel in de planfase als uitvoeringsfase van een bouwproject of gebiedsontwikkeling de eigenlijke regisseur. In de praktijk wordt deze stap soms al gemaakt. Een voorbeeld betreft het convenant dat de gemeente Tilburg, energienetbeheerder Enexis en Brabant Water vorig jaar hebben gesloten. In dit convenant zijn afspraken neergelegd over het afstemmen van langetermijnplannen voor gasnet- en waterleiding-investeringen in gemeentelijke bouw- en gebiedsont-

wikkelingsprojecten. Dit positieve voorbeeld doet er desondanks niet aan af dat netbeheerders in veel andere gemeenten pas in de uitvoeringsfase worden betrokken. De ondergrond moet daarom structureel hoger op de bestuurlijke en politieke agenda van gemeenten komen te staan, ook vanwege de maatschappelijke belangen, zoals een duurzame energievoorziening.

In Nederland ligt namelijk voor 340.000 km aan elektriciteitskabels en 133.000 km aan gasleidingen in de ondergrond. Dit omvangrijke netwerk van kabels en leidingen verzorgt het transport van energie en is daarmee van groot maatschappelijk belang voor de Nederlandse energievoorziening. In de praktijk blijkt echter dat deze bestaande ligging van de energie-infrastructuur geen sinecure is. Het gaat daarbij niet alleen om de ruim 10.000 stroomstoringen en 10 gasongevallen die elk jaar worden veroorzaakt door onzorgvuldig graven in de ondergrond. In het bijzonder zorgen (binnenstedelijke) bouw- of gebiedsontwikkelingsprojecten er steeds vaker voor dat de energienetbeheerders de opdracht krijgen van gemeenten om hun bestaande kabels en leidingen te verleggen. Door deze situatie lopen de kosten voor de maatschappij via de energierekening op. Immers, enerzijds hebben de betreffende energienetbeheerder te maken met de toenemende verleggingskosten, anderzijds stijgen de kosten van onderhoud van de verlegde kabels en leidingen vanwege een ongunstiger

ligging door gebrek aan ruimte in de ondergrond. Deze problematiek vraagt dan ook vanuit het belang van bescherming van de Nederlandse energievoorziening én het belang van beheersing van maatschappelijke kosten om een structurele oplossing. Een sterke regierol voor gemeenten moet hierin voorzien.

Een effectieve regierol van gemeenten kan alleen worden uitgeoefend als de ondergrond - ten opzichte van de bovengrond - integraal wordt meegenomen in het gemeentelijke ruimtelijke ordeningsbeleid. Een goede regie op de ondergrond vergt namelijk een ruimtelijke planning op lange termijn. Deze langetermijn-benadering betekent dan ook dat energienetbeheerders en andere netbeheerders, zoals waterleidingbedrijven, al in de fase van planvorming met gemeentelijke beleidsmakers over ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling structureel overleg moeten voeren. In overleg op dit niveau kunnen de energienetbeheerders een ongestoorde ligging van de energie-infrastructuur en voldoende ruimte waarborgen voor de aanleg van nieuwe infrastructuur. In het ideale geval zou de uitkomst van een dergelijk vooroverleg uiteindelijk moeten worden vertaald naar een energie-infrastructuur of nutsvoorzieningsparagraaf in het gemeentelijke bestemmingsplan of een gemeentelijke omgevingsvisie. In vervolg hierop kunnen uitvoeringsgerichte werkafspraken door betrokken partijen bijvoorbeeld in een convenant worden uit- >

Ondergrondse slimme energienetwerken zijn een onmisbare schakel

> gewerkt, waarbij op gemeentelijk niveau de beheerders van de openbare ruimte een sterke regierol vervullen.

STRUCTUURVISIE ONDERGROND EN HET MAATSCHAPPELIJK BELANG VAN DE ENERGIEVOORZIENING

Het maatschappelijk belang van de ondergrond is sinds enige tijd ook doorgedrongen bij de rijksoverheid. In de op 13 maart 2013 door de minister van Infrastructuur en Milieu vastgestelde Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) wordt aan de hand van 13 nationale belangen gestreefd naar een concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig Nederland. Een efficiënt gebruik van de ondergrond is één van de belangen die aan deze doelstelling invulling moet geven. Inmiddels werkt het ministerie van Infrastructuur & Milieu - in samenwerking met het ministerie van Economische Zaken - aan de uitwerking van de Structuurvisie Ondergrond (STRONG). De Structuurvisie Ondergrond is in december 2011 formeel aangekondigd, waarbij de nadruk werd gelegd op nationale belangen in de diepe ondergrond, zoals bijvoorbeeld de bescherming van de drinkwaterwinning. In de zomer van 2012 is gelukkig het inzicht ontstaan dat een efficiënt gebruik van de totale ondergrond vraagt om een integrale benadering, d.w.z. een zorgvuldige afstemming tussen de verschillende functies in de ondergrond én met de bovengrondse functies. Momenteel wordt in overleg met decentrale overheden en maatschappelijke organisaties de Structuurvisie Ondergrond nader uitgewerkt. De Structuurvisie Ondergrond zal naar verwachting begin 2015 zijn afgerond. In het kader van de hiervoor uiteengezette regierol voor gemeenten kan de definitieve Structuurvisie Ondergrond juist op landelijk niveau als katalysator dienen voor de noodzakelijke prikkel aan de zijde van de gemeenten, inclusief gemeentebestuurders. Deze Structuurvisie kan gemeenten in het kader van hun ruimtelijke planvorming namelijk sturing geven als het gaat om het afwegen van de belangen in de ondergrond. De verankering van het belang van energie-infrastruc-

tuur in het lokale (ondergrondse) ruimtelijke ordeningsbeleid, bij voorkeur in de vorm van een nutsvoorzieningsparagraaf in het gemeentelijk bestemmingsplan of omgevingsvisie, zal daarnaast het waarborgen van energienetbeheerders van voldoende ruimte voor de energie-infrastructuur in de ondergrond en een ongestoorde ligging hiervan moeten ondersteunen. Niet alleen is de continuïteit van de Nederlandse energievoorziening hierbij gebaat, maar uiteindelijk zal deze integrale benadering ook resulteren in beheersing van maatschappelijke kosten. Praktisch vertaald, zowel burgers als bedrijven zitten er niet op te wachten dat zij binnen een jaar drie keer met een opgebroken straat komen te zitten.

BIJDRAGE ENERGIETRANSITIE

Volgens het vorig jaar gesloten Energieakkoord staan de energienetbeheerders de komende jaren voor een enorme uitdaging om de energietransitie te faciliteren als het gaat om het transporteren lokaal opgewekte duurzame energie, zoals wind- en zonne-energie. Voorbeelden van deze uitdaging zijn het op lokaal niveau afstemmen van vraag en aanbod, de opslag van elektriciteit en gas en het plaatsen van publieke laadpalen. Om invulling te geven aan deze maatschappelijke rol hebben de gezamenlijke energienetbeheerders eind vorig jaar een ambitieus actieplan opgesteld voor een duurzame energievoorziening. Het Actieplan Duurzame Energievoorziening geeft een overzicht van opgaven die nodig zijn om in 2030 een duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem te realiseren.

In dit systeem zijn ondergrondse slimme energienetwerken een onmisbare schakel. Dit betekent dat als gemeenten een slimme regie zullen gaan voeren op de ondergrond, in het bijzonder ten aanzien van de energienetten, deze opstelling dan ook kan bijdragen aan de energietransitie. Ook in dit opzicht zou de komende Structuurvisie Ondergrond als katalysator voor gemeenten moeten fungeren door het belang van de ondergrond te integreren in het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid. **BOW-UITVOERING**